

Vækst og produktivitet på vejen mod den digitale økonomi

Vækst og produktivitet på vejen mod den digitale økonomi

I "Giganternes tid" gør digitalisering og globalisering virksomhedernes spillebane større. Konkurrenter fra hele verden er nærværende – eller kan hurtigt blive det, og de har adgang til fleksibel og billig arbejdskraft. Med det større konkurrencepres er det endnu vigtigere, at vi er produktive, hvis vi skal bevare og udvikle den høje danske velstand. Vi skal selv gribe de muligheder, teknologien giver os, for iver vi i timen, kan vi miste konkurrencekraft.

Vores analyse viser, at Danmark er et højproduktivt land, men væksten i produktiviteten er ikke så høj, som den har været tidligere. Det høje udgangspunkt i sig selv kan gøre det svært at blive mere produktive. Men der er også en anden forklaring på den udvikling, vi ser; et massivt investeringsefterslæb siden finanskrisen.

Historisk har investeringsniveauet fulgt konjunkturudviklingen. Når der er fart på økonomien, bliver der investeret mere, mens der bliver holdt igen, når økonomien taber fart. Over tid har investeringerne sikret, at *kapitalapparatet* (redskaber, maskiner, hjælpemidler og lignende) er vokset i forhold til mængden af arbejdskraft. Ved at investere i kapitalapparat er vi blevet i stand til at producere mere og mere pr. times udført arbejde.

Hvis dit job er at grave huller, så kan du grave flere huller, hvis du har en gravko og uddannelse i at bruge den, end hvis du har en skovl. Hvis du arbejder i et supermarked, så kan du arbejde mere effektivt, hvis du har strekkoder, scannere og kasseapparat.

For ti år siden ramte finanskrisen. Den økonomiske vækst bremsede op, og det slog bunden ud af investeringerne. Siden er der kommet gang i dansk økonomi igen, og investeringsniveauet er steget, men ikke nok til at kompensere for det, der gik tabt.

Vores analyse viser, at der er et samlet investeringsefterslæb i den private del af økonomien på ca. 215 mia. kr. efter finanskrisen. I kølvandet på finanskrisen blev investeringerne så små, at de end ikke kunne kompensere for den løbende nedslidning og afskrivning af kapitalapparatet.

Siden 2012 er investeringerne blevet store nok til, at kapitalapparatet igen vokser. Men i samme periode er beskæftigelsen også galopperet afsted. Derfor forslår investeringerne ikke: De er ikke store nok til, at kapitalapparatet vokser i forhold til mængden af arbejdskraft – ligesom det har gjort historisk. Det hæmmer alt andet lige produktivitetsvæksten.

Udfordringen ligger særligt i serviceerhvervene. Og dansk økonomi er en serviceøkonomi. Over 70 pct. af alle privatansatte i Danmark arbejder i serviceerhverv. Derfor er der et særligt stort potentiale i at hæve investeringsniveauet her.

I Dansk Erhverv arbejder vi for at gøre det attraktivt at placere investeringer i Danmark. Vi bidrager med forslag, der kan forbedre erhvervslivets rammebetingelser og styrke vilkårene for vækst, så investeringerne kan komme tilbage på sporet og bidrage til produktivt vækst.

Dansk Erhverv anbefaler

- Vi skal have et internationalt konkurrencedygtigt skattesystem, for eksempel en selskabsskat og en aktieindkomstbeskatning, der som minimum ikke er højere end i de lande, vi normalt sammenligner os med, og ikke mindst er i international konkurrence med.¹
- Vi skal sikre, at virksomheder har adgang til kvalificeret arbejdskraft. Det forudsætter bedre muligheder for at rekruttere dygtige talenter fra udlandet, og at vores uddannelsessystem i højere grad bliver efterspørgselsdrevet, så flere unge vælger de typer uddannelser, som erhvervslivets har behov for.
- Vi skal fortsætte med at nedbringe byrder og regulering, der hæmmer erhvervslivet.
- Vi skal arbejde for fuld implementering af servicedirektivet, så der bliver et velfungerende indre marked for services.

I det følgende beskriver vi først, hvordan vækst og produktivitet i dansk økonomi har udviklet sig historisk. Dernæst gennemgår vi vores analyse af udviklingen i investeringerne, som har betydning for opbygningen af kapitalapparat, og vi sætter det i relation til udviklingen i beskæftigelsen. Til sidst fokuserer vi analysen på servicesektoren, og viser, at investeringsefterslæbet er særligt stort her.

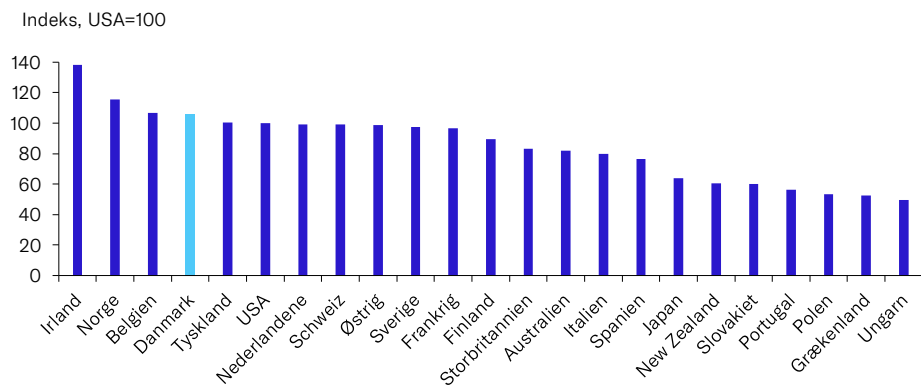
Vækst og produktivitet i et historisk perspektiv

Danmark er et højproduktivt land

Danmark er rigt og velstående land skabt af dygtige, effektive og flittige danskere. Vi har et højt velstandsniveau sammenlignet med andre OECD-lande. Figur 1 nedenfor viser, at Danmark ligger i international topklasse, når man opgør, hvor meget en dansker kan købe for det, han eller hun producerer pr. arbejdstime.

¹ Se Dansk Erhverv, "Velstand frem for skattetryk"

Figur 1: **Købekraftkorrigeret BNP pr. time i 2017.**

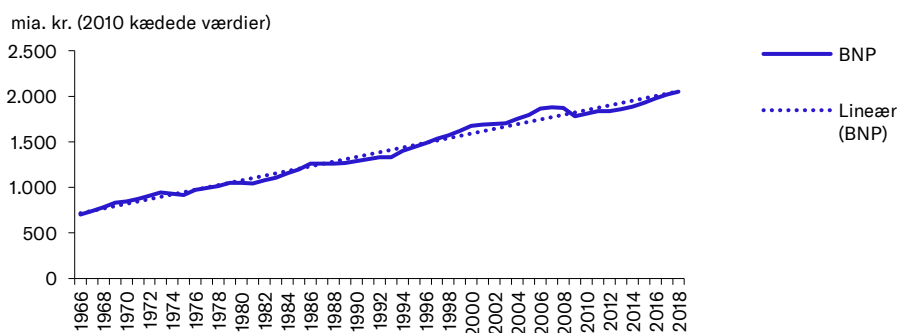

Kilde: Eurostat og European Economic Forecast, Winter 2019 (Interim).

Note: BNP-væksten i 2017 og 2018 er baseret på Eurostat, mens væksten i 2019 og 2020 er baseret på European Economic Forecast Winter 2019 (Interim).

BNP er vokset med 2,1 pct. om året i gennemsnit siden 1966. I 2018 var BNP 382.900 kr. pr. indbygger.² Målt i faste priser er det mere end en fordobling siden 1966.

Figur 2: **I et historisk perspektiv er dansk økonomi vokset med ca. 2 pct. om året**

Kilde: Danmarks Statistik.

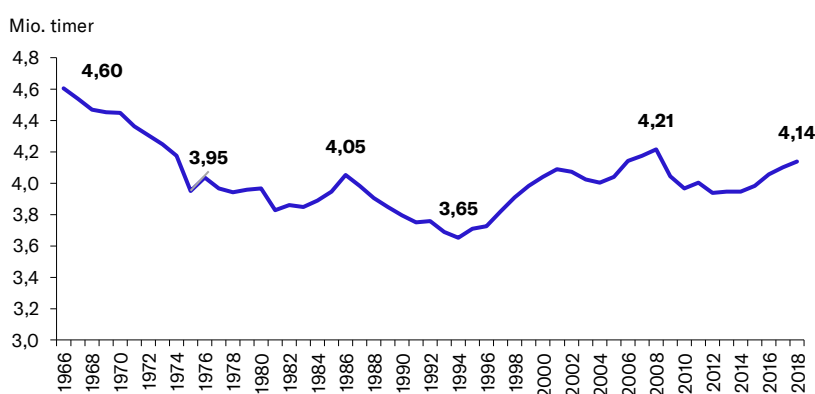
Der er to mulige kilder til vækst i BNP. Enten kan vi arbejde mere, eller også kan vi arbejde smartere, blive mere produktive, så vi skaber mere værdi pr. times arbejde. I dag

² 2018-priser

producerer vi lidt mere end tre gange så meget pr. arbejdstime i Danmark, som vi gjorde i 1966.³ Vi arbejder altså smartere.

I takt med, at Danmark er blevet rigere, har vi vekslet noget af velstanden til fritid. Cirka tre ud af fire danskere i den arbejdsdygtige alder var i 2018 i arbejde,⁴ men vi arbejder ikke så meget, som vi gjorde engang. Den gennemsnitlige arbejdstid er faldet betragteligt siden 1966, og samlet set arbejder vi færre timer, se figur 3.

Figur 3: **Det samlede antal præsterede timer er faldet med 10 pct. siden 1966**

Kilde: Danmarks Statistik.

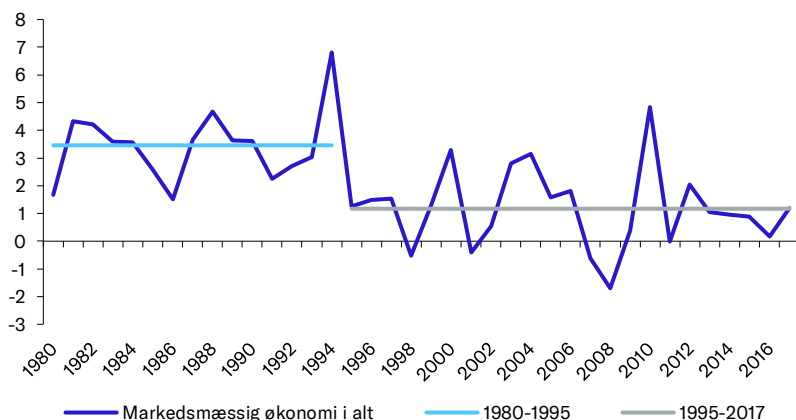
Produktiviteten er høj, men vokser ikke så meget som tidligere

Historisk har produktivitetsvæksten, altså væksten i hvor meget vi producerer pr. arbejdstime, været høj i Danmark. I perioden 1980-1994 lå den på ca. 3 ½ pct. i gennemsnit om året, men siden 1995 er der sket et skift, så den siden har været i gennemsnit 1 ¼ pct.

³ Se De Økonomiske Råd, Produktivitet 2017

⁴ Danmarks Statistik

Figur 4: **Vækst i arbejdsproduktivitet i den private sektor, opdelt på to perioder**

Kilde: Danmarks Statistik, NP25 og egne beregninger.

Note: Vandrette linjer er gennemsnitlig vækst i den pågældende periode.

Vækstregnskabet: Kapitalapparatet bidrager mindre til vækst end tidligere

Danmarks Statistik beregner et vækstregnskab, som sætter tal på, hvordan forskellige komponenter bidrager til vækst. Vækstregnskabet er opdelt på fire komponenter:

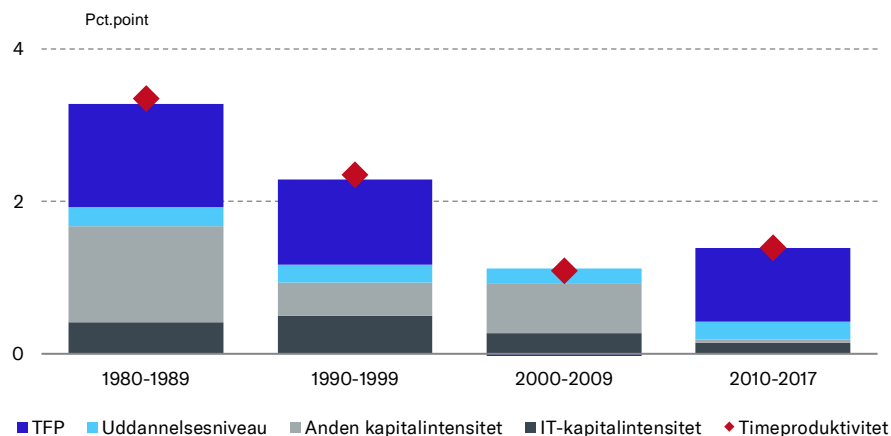
- Uddannelsesniveau
- Anden kapitalintensitet
- IT-kapitalintensitet
- Totalfaktorproduktivitet

Jo bedre uddannet arbejdskraft, desto højere vil produktiviteten alt andet lige være. Forbedret uddannelse vil derfor bidrage til produktivitetsvækst. Kapitalintensiteten, som bliver opdelt i IT-kapitalintensitet og anden kapitalintensitet, måler hvor meget kapitalapparat (redskaber, maskiner, hjælpemidler), der er til rådighed pr. medarbejder. Mere kapitalapparat vil alt andet lige bidrage til vækst i produktiviteten.

Den generelle teknologiske udvikling spiller en afgørende rolle for, hvordan vi anvender arbejdskraften og kapitalapparatet i produktionen. Den såkaldte totalfaktorproduktivitet (TFP) indeholder bl.a. de teknologiske fremskridt, som ikke kan knyttes direkte til kapitalapparat eller arbejdskraft. TFP indeholder også fx innovation, bedre organisering og arbejdstilrettelæggelse.

Figur 5 nedenfor viser vækstregnskabet for den markedsmæssige del af økonomien, opdelt på de fire underkomponenter, i perioden 1980-2017.

Figur 5: **Udvikling i vækstregnskabet for produktiviteten**

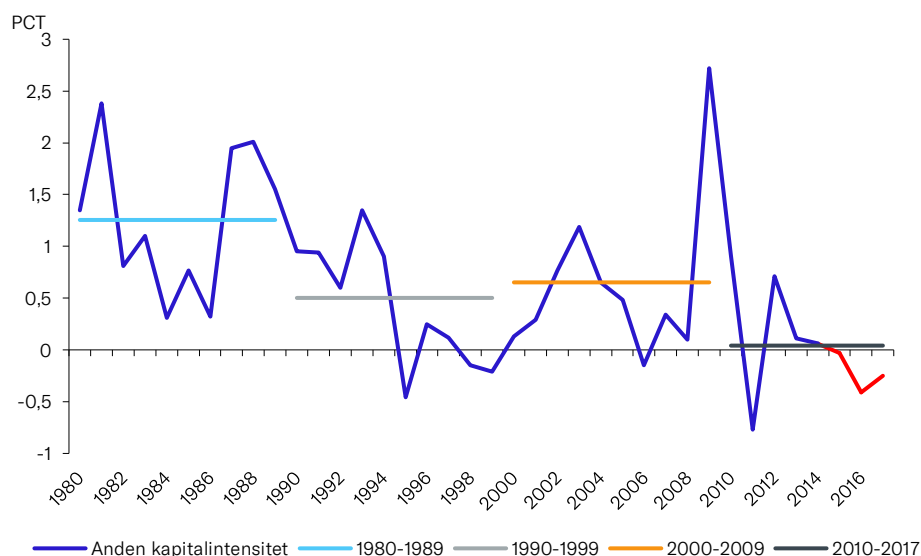
Kilde: Danmarks Statistik, NP25 og egne beregninger.

Note: Vandrette linjer er gennemsnitlig vækst i den pågældende periode.

I hele perioden 1980-2017 har øget uddannelsesniveaue bidraget med ca. ¼ pct. point årligt til produktivitetsvæksten, og bidraget har været næsten konstant over tid.

Vækstbidraget fra anden kapitalintensitet har været faldende siden 1980, bortset fra i perioden 2000-2009, hvor kapitalintensiteten steg. Stigningen skyldes sandsynligvis en tilpasning af beskæftigelsen i 2009 som følge af finanskrisen. Her faldt beskæftigelsen kraftigt, hvilket resulterede i et større kapitalapparat per beskæftiget. I de seneste tre år har vækstbidraget fra anden kapital været decideret negativ, se figur 6 nedenfor.

Figur 6: **Anden kapitalintensitet bidrager ikke længere til produktiviteten**

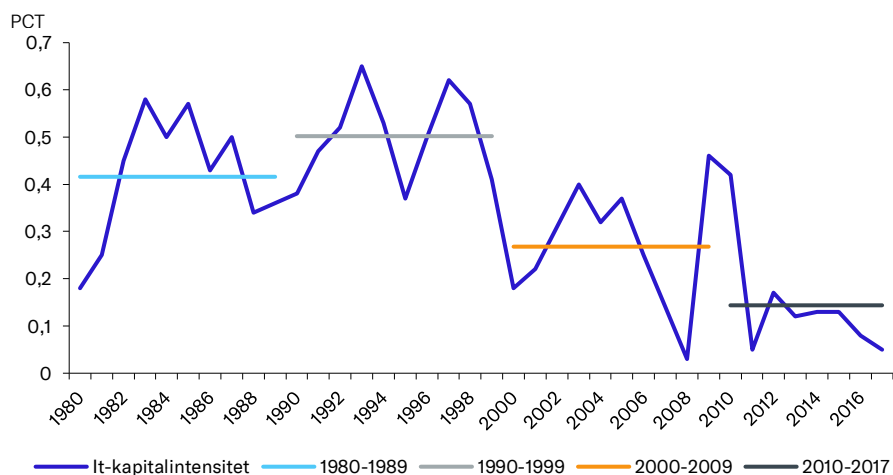
Kilde: Danmarks Statistik, NP25 og egne beregninger.

Note: Vandrette linjer er gennemsnitlig vækst i den pågældende periode.

Også vækstbidraget fra it-kapitalintensitet er faldet siden årtusindskiftet, se figur 7. Selvom effekten af kapitalintensiteten stadig er positiv, er vækstbidraget betydeligt mindre end tidligere.⁵

⁵ IT-kapital har desuden en større betydning for produktivitetsvæksten i serviceerhvervene end fx industri, landbrug og byggeriet. Det skyldes, at mange af de ensformige processer, som mennesket udfører især i serviceerhvervene vil blive erstattet af mere avanceret software samt intelligent computer, som vil være mere effektivt end mennesket. Den udvikling er i stort omfang sket i industrien, hvor intelligente robotter allerede har overtaget produktionen, og de fleste rutineprægede opgaver er blevet automatiseret.

Figur 7: **Vækstbidraget fra IT-kapitalintensitet er aftaget markant**

Kilde: Danmarks Statistik, NP25 og egne beregninger.

Note: Vandrette linjer er gennemsnitlig vækst i den pågældende periode.

I princippet kan der være flere forklaringer på, at kapitalapparatet (IT-kapitalintensitet og anden kapitalintensitet) bidrager mindre til produktivitetsvæksten end tidligere. Det kan skyldes, at investeringerne ikke har været tilstrækkelige til at kompensere for nedslidning af kapitalapparatet og vækst i beskæftigelsen. Hvis beskæftigelsen vokser mere end kapitalapparatet, bliver der mindre kapitalapparat pr. beskæftiget. Med andre ord falder det såkaldte K/L forhold. Det er også en mulighed, at yderligere stigninger i kapitalintensiteten ikke har den samme effekt på produktivitetsvæksten, som det har haft tidligere.

Vi kan ikke udelukke sidstnævnte, men vores analyse viser, at førstnævnte – forsømte investeringer i kapitalapparatet – kan være en forklaring. Investeringerne i kapitalapparat har ikke været tilstrækkelige siden finanskrisen, og udviklingen i K/L-forholdet kan forklare den lavere produktivitetsvækst. Vi uddyber denne del af analysen i det følgende.

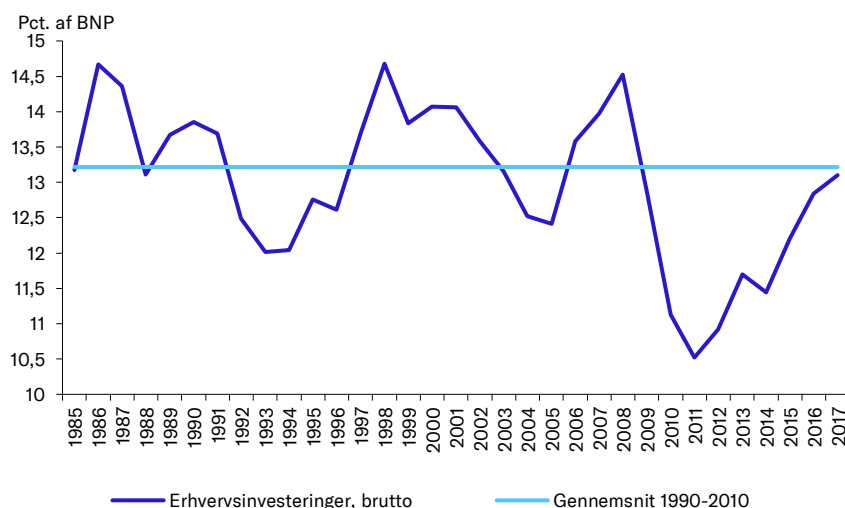
De forsømte investeringer

I et historisk perspektiv er investeringerne i kapitalapparat vokset under højkonjunkturer og dalet under lavkonjunkturer. Udsvingene har fulgt konjunkturerne både i absolutte tal og relativt til BNP. Som det fremgår af figur 8 nedenfor, faldt investeringskvoten (investeringer ekskl. boliger i den private del af økonomien som andel af BNP) fra 14,5 pct. i 2008 til 10,5 pct. i 2009. Finanskrisen er den primære forklaring på dette fald.

Efter finanskrisen gik økonomien i stå, og beskæftigelsen faldt. Derfor var der ikke behov for investeringer. Da der kom gang i økonomien igen, fulgte investeringerne kun

langsomt med. Selvom investeringskvoten i dag nærmer sig det historiske niveau fra før finanskrisen, er den lavere end under andre højkonjunkturer, se figur 8 nedenfor.

Figur 8: **Investeringskvoten nærmer sig den historiske trend**

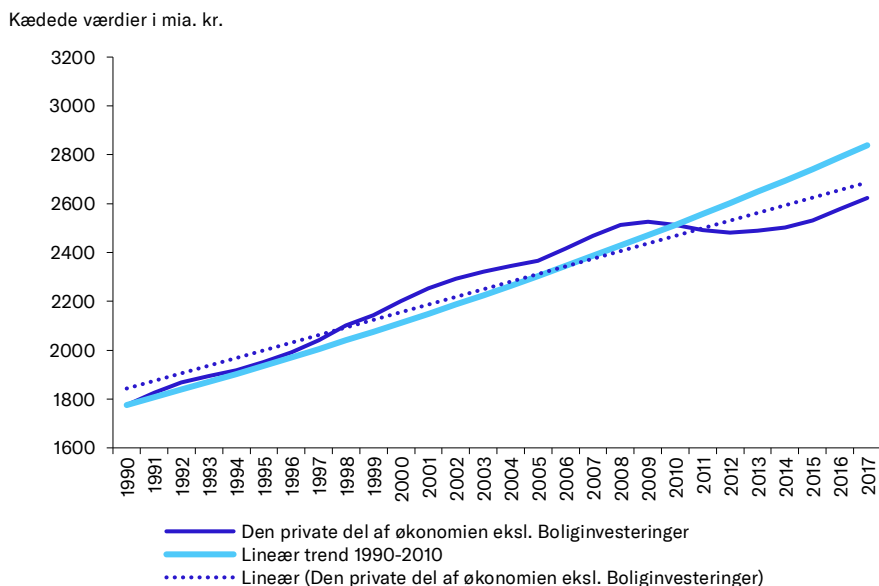

Kilde: Danmarks Statistik, NP25 og egne beregninger.

Note: Investeringskvoten angiver, hvor meget erhvervsinvesteringerne (minus boliginvesteringer) udgør af BNP i løbende priser for den private sektor.

For at belyse, hvordan størrelsen af kapitalapparatet har udviklet sig, ser vi på nettoinvesteringerne, som tager højde for nedslidning og afskrivninger. Figur 9 nedenfor viser udviklingen i nettoinvesteringerne fra 1990 til 2017. Da finanskrisen ramte, faldede nettoinvesteringerne frem til 2012, og først i 2014 var de på niveau med før krisen. Hvis nettoinvesteringer efter finanskrisen havde fortsat den historiske vækst fra før finanskrisen, ville der i dag have været investeret 215 mia. kr. mere i virksomhederne.

Figur 9: **Nettoinvesteringer i den private sektor**

Kilde: Danmarks Statistik, NP25 og egne beregninger.

Kapitalapparatet er ikke fulgt med beskæftigelsen

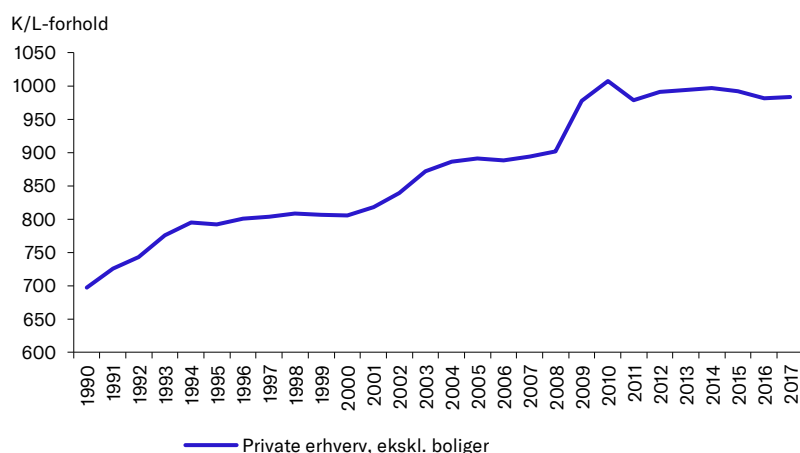
Historisk er kapitalapparatet pr. beskæftiget blevet større år for år, og det har bidraget til vækst i produktiviteten (se figur 7 og 8 ovenfor). Den relevante målestok, når det kommer til produktivitetsvæksten, er derfor, om kapitalapparatet vokser i forhold til beskæftigelsen, det såkaldte K/L-forhold.⁶

Figur 10 nedenfor viser udviklingen i K/L-forholdet fra 1990 til 2017. Som figuren viser, er kapitalapparatet (nettobeholdningen af faste aktiver) pr. times arbejde vokset i perioden fra 1990 frem til finanskrisen. Herefter er udviklingen gået i stå, så værdien af kapitalapparatet delt med det samlede antal præsterede timer faktisk var en smule lavere i 2017, end det var i 2010.

Udviklingen har to forklaringer. For det første er investeringerne ikke fuldt med i kølvandet af finanskrisen (som beskrevet ovenfor), men samtidig er beskæftigelsen steget hver eneste måned siden april 2013, hvilket alt andet lige får K/L forholdet til at falde.

⁶ K/L-forholdet udtrykker kapitalintensiteten, dvs. forholdet mellem kapitalapparatet (K) og timebeskæftigelsen (L for "labour").

Figur 10: **Udvikling i K/L-forhold i den private sektor, 1990-2017**

Kilde: Danmarks Statistik, NP25 og egne beregninger.

Note: K/L- forholdet er beregnet som nettobeholdning af faste aktiver, ultimo året 2010-priser, kædede værdier divideret med timebeskæftigelsen. Nettobeholdning af faste aktiver er opgjort ultimo året, i 2010-priser, kædede værdier.

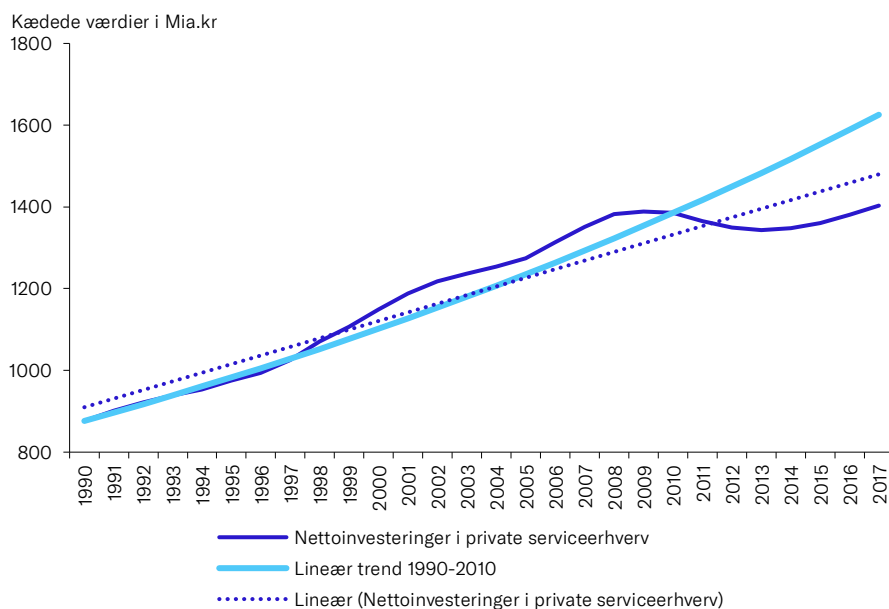
Udfordringen er særligt stor for servicesektoren

Det lave investeringsniveau i den private del af økonomien er især et problem i service-sektoren. Ser man særsomt på de private tjenesteehverv⁷, er der her et efterslæb på 220 mia. kr. i forhold til et scenarie, hvor investeringerne følger den historiske vækst fra før finanskrisen.⁸ Udviklingen i nettoinvesteringerne for private tjenesteehverv fremgår af figuren nedenfor.

⁷ Kategorien indeholder følgende af Danmarks Statistiks brancher: "G - Handel", "H - Transport", "I - Hoteller og restauranter", "JA - Forlag, tv og radio", "JB - Telekommunikation", "JC - It- og informationstjenester", "K - Finansiering og forsikring", "L - Ejendomshandel og udlejning", "MA - Rådgivning mv.", "MB - Forskning og udvikling", "MC - Reklame og øvrige erhvervsservice", "N - Rejsebureauer, rengøring og anden operationel service", "R - Kultur og fritid" samt "S - Andre serviceydelser mv."

⁸ Når det samlede efterslæb for private tjenesteehverv er større end for den private del af økonomien samlet set, så er det fordi, nogle brancher har investeret mere end i scenariet for en fortsættelse af den historiske vækst fra før finanskrisen.

Figur 11: **Nettoinvesteringer i private tjenesteerhverv**

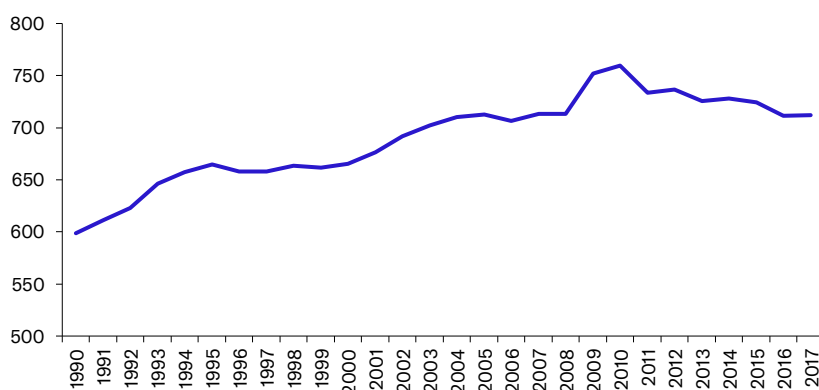

Kilde: Dansk Erhverv på baggrund af Danmarks Statistik.

Note: Private tjenesteerhverv er defineret som Danmarks Statistiks brancher: "G - Handel", "H - Transport", "I - Hoteller og restauranter", "JA - Forlag, tv og radio", "JB - Telekommunikation", "JC - It- og informationstjenester", "K - Finansiering og forsikring", "L - Ejendomshandel og udlejning", "MA - Rådgivning mv.", "MB - Forskning og udvikling", "MC - Reklame og øvrige erhvervsservice", "N - Rejsebureauer, rengøring og anden operationel service", "R - Kultur og fritid" samt "S - Andre serviceydelser mv."

Også i servicesektoren er beskæftigelsen buldret afsted i de seneste år. For de private tjenesteerhverv er K/L-forholdet faldet siden finanskrisen og ligger i 2017 på niveau med 2008.

Figur 12: **Udvikling i K/L-forhold i private tjenesteerhverv, 1990-2017**

Kilde: Danmarks Statistik, NP25 og egne beregninger.

Note: K/L- forholdet er beregnet som nettobeholdning af faste aktiver, ultimo året 2010-priser, kædede værdier divideret med timebeskæftigelsen. Nettobeholdning af faste aktiver er opgjort ultimo året, i 2010-priser, kædede værdier. Private tjenesteerhverv er defineret som Danmarks Statistiks brancher: "G - Handel", "H - Transport", "I - Hoteller og restauranter", "JA - Forlag, tv og radio", "JB - Telekommunikation", "JC - It- og informationstjenester", "K - Finansiering og forsikring", "L - Ejendomshandel og udlejning", "MA - Rådgivning mv.", "MB - Forskning og udvikling", "MC - Reklame og øvrige erhvervs-service", "N - Rejsebureauer, rengøring og anden operationel service", "R - Kultur og fritid" samt "S - Andre serviceydelser mv."

Det er en betydelig udfordring, at det særligt er i servicesektoren, at investeringerne ikke vokser så meget, som man kunne forvente. Dansk økonomi er en serviceøkonomi: Syv ud af ti beskæftigede i den private sektor arbejder i servicesektoren, som i 2018 stod for 53 pct. af bruttoværditilvæksten i dansk økonomi.⁹ Udover, at servicesektoren udgør en stor del af vores økonomi, er det også i høj grad servicesektoren, der møder konkurrence fra nye store og internationale virksomheder i "Giganternes tid". Derfor skal vi passe særligt godt på servicesektorens konkurrencekraft og investere i at øge produktiviteten.

⁹ Kilde: Danmarks Statistik

Om dette notat

Arbejdet med analysenotatet er afsluttet den 7. maj 2019 og er udarbejdet som en del af rapporten: Er Danmark klar til "Giganternes tid"?

Rapporten; Er Danmark klar til "Giganternes tid?" er delt op i fire analysenotater, hvor dette analysenotat er det tredje.

Om Dansk Erhvervs Analysenotater

Dansk Erhverv udarbejder løbende analyser, som samles i analysenotater. Ambitionen er at udgøre et kvalificeret og anvendeligt beslutningsgrundlag i forhold til væsentlige, aktuelle udfordringer på alle områder, som har betydning for dansk erhvervsliv og den samfundsøkonomiske udvikling. Det er tilladt at citere fra Dansk Erhvervs analysenotater med tydelig henvisning til Dansk Erhverv.

Kontakt

Henvendelser angående analysen kan ske til Chef for analyse og samfundsøkonomi Katrine Ellersgaard Nielsen på kae@danskerhverv.dk eller på tlf. 3374 1817.

Henvendelser kan også ske til seniorøkonom Mehdi Ziadé på mzi@danskerhverv.dk eller tlf. 3374 6226.

DANSK ERHVERV

Børsen
1217 København K

www.danskerhverv.dk
info@danskerhverv.dk
T. + 45 3374 6000

Dansk Erhverv er erhvervsorganisation og arbejdsgiverforening for fremtidens erhvervsliv.

Vi repræsenterer et bredt udsnit af virksomheder og brancheforeninger. Vores mission er at fremme konkurrencekraft hos vores medlemmer i en globaliseret økonomi.